

Přídavná jména na *icí/ící* a *ní/ný*

ELIZA NIEMCZYK

15.03.2021

Odlišujeme dvě skupiny přídavných jmen na ící/ící, která nemůžeme rozhodně libovolně zaměňovat: **přídavná jména účelová** a **přídavná jména dějová**.

DĚJOVÁ přídavná jména

- **DĚJOVÉ příd. jméno** vyjadřuje děj, **co se děje právě teď**. Má příponu-**ÍCÍ**.

Žena kreslící vázu.

Muž honící psa.

Eva balící dárek pro Adama.

Přístroj měřící polétavý prach.

Vozy kropící rozpálené ulice.

ÚČELOVÁ přídavná jména

- **ÚČELOVÉ příd. jméno** vyjadřuje, **k jakému účelu věc používáme**, proč byla vyrobena. Má příponu **-ICÍ**.

holicí strojek

čisticí saponát

žehlicí prkno

měřicí přístroj

balicí papír

děj

účel

muž hasící
požár

hasící
přístroj

právě teď hasí

je určen k hašení

žena žehličí
prádlo

žehličí
prkno

právě teď žehlí

je určeno k žehlení

kuchař
vařící oběd

vařící
deska

právě teď vaří

je určena k vaření

Při rozhodování, zda užít *řídící*, nebo *řidicí*, *školící*, nebo *školicí* apod., může pomoci analogie s typy *vzdělávací* – *vzdělávající*, *dorozumívací* – *dorozumívající*. Je-li *vzdělávací* středisko, mělo by být i *školicí* středisko, podobně *dorozumívací* (a tedy také *řidicí*) signál, je-li útvar *provádějící* činnost, pak je i útvar *řídící* činnost.

Ve spojení s osobami užíváme jen podoby na **–ící:**
řídící pracovník nebo učitel, velící důstojník,
místodržící.

Pokud jde o **abstraktní pojmy** nebo **označení různých orgánů**, jsou případy, kdy je těžké rozhodnout, zda jde o pojetí účelové, anebo dějové. Protože jde obvykle o spojení s obecnou časovou platností, má v těchto případech přednost **pojetí účelové**, například *řídící práce*.

- **Přídavná jména zakončená na -ní/-ný**

U přejatých slov převažuje zakončení **-ní** (*extrémní, mobilní*).

Uplatnění přípony **-ný** je dnes omezené, nová slova se jí tvoří zřídka.

Ve většině případů spolu oba typy přípon významově nekolidují. Existuje však nevelká skupina jmen, u nichž si **-ní** a **-ný** buď konkurují (představují různě frekventované varianty), nebo slouží k rozlišení různých významů.

trestní právo x trestný čin,

mravní zákon x mravný člověk,

prodejní doba, automat x prodejní model, člověk

Záludnosti

živelní (způsobený přírodními živly, např. *pohroma*) x
živelný (prudký, nezkrotný, neovladatelný, člověk,
odboj, radost)

škodní (užívá se jako odborný termín v pojišťovnictví;
událost, průběh, protokol) x **škodný** (škodlivý, být
škodný)

zábavní (má sloužit k zábavě - pořad, park, podnik) x
zábavný (přináší pobavení divákům; člověk, historka,
četba)

DĚKUJI ZA POZORNOST